

OPONENTNÍ POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Smršťující se města

Diplomant: Petr Rejnuš

Letní semestr 2018

Oponent: Ing. arch. Petr Topolovský

Téma práce

Předložená diplomová práce zkoumá fenomén Smršťujících se měst (Shrinking cities) a v souvislosti s řešeným územím městského regionu Česká Třebová – Ústí nad Orlicí – Lanškroun, resp. Mikroregionu Lanškroun, ověřuje znaky a hledá koncepci rozvoje území v úrovni několika úrovních podrobnosti. Diplomová práce se svým zaměřením vymyká běžnému tématu čistě návrhových prací obvyklých na Fakultě architektury. Je silně zvýrazněna ideová, teoretická (vědecká) část a spolu s návrhovou částí je tvořena neoddělitelná syntéza výsledného celku. Práce je vyústěním studia modulu Prostorového plánování. Diplomová práce se sestává z analytické části a návrhové části. V úvodu návrhové části jsou vymezeny předpoklady (setrvalost jevů potvrzených v analytické části), vize a uplatňování vize v několika úrovních uvažování: 1. Region: Česká Třebová – Ústí nad Orlicí – Lanškroun, 2. Mikroregion Lanškroun, 3. Sídlo – Lanškroun a obec Ostrov, 4. detail: architektonicko-urbanistického návrhu Pivovarského náměstí v Lanškrouně.

Teorie

Fenomén Smršťujících se měst byl diplomantem zkoumán v diplomním semináři na úrovni odborné literatury jakožto obecně popsany jev a také formou několika konkrétních příkladů zpravidla zahraničních měst. Tato teoretická příprava je shrnuta v předmluvě diplomové práce ve čtyřech odstavcích: Definice, Příčiny, Projevy, Důsledky.

Smršťování měst v podstatě znamená vylidňování měst (center regionů) a zhoršování životních podmínek ve městech, které je dáno souhrou předchozích jevů: suburbanizací, ztrátou pracovních příležitostí, stárnutí populace. Tyto faktory vzájemně podporují sestupnou tendenci – města mají méně peněz na zajišťování péče o vlastní infrastrukturu, je třeba vynakládat více peněz na sociální péči, ...

Celou prací pronikají pojmy jádro a zázemí. Jádrem je myšleno centrum Mikroregionu, tedy Lanškroun. Zázemím jsou obce spadající do správního obvodu.

Analytická část

Analytická část kombinuje mapové přílohy (širší vztahy, situace-mikroregion) se statistickými analýzami zpracovanými na podkladě dat Českého statistického úřadu ze Sčítání lidu domů a bytů z let 2001 a 2011 komplexně zpracovanými formou GIS v grafické - mapové i grafově podobě včetně slovního vyhodnocení. Na základě teoretické průpravy jsou sledovány hlavní parametry předpokladu smršťujících se měst, a to: Počet obyvatel, Věková struktura, Obydlenost bytů, Vzdělanostní struktura, Ekonomická analýza. Dále je provedena Analýza dostupnosti hromadné regionální dopravy, Analýza dostupnosti základní veřejné vybavenosti mikroregionu, Multikriteriální analýza, Analýza volných pozemků v Lanškrouně.

Analýzy jsou založeny na práci s tvrdými daty a jsou provedeny poučeně na vysoké úrovni. Jsou sledovány jevy podstatné pro ověření trendu Smršťujících se měst. Je doložena schopnost diplomanta obstarání dat, práce s GIS software, zaměření se na podstatné stránky, čitelné zpracování výstupů a jejich interpretace.

Návrhová část

Vizí (strategií, programem) návrhové části je opuštění vidiny trvalého růstu a prosperity území. Naopak je preferováno připuštění si příčin smršťování v rané fázi a hledání cest, jak v delším časovém období

transformovat sídla tak, aby byly negativní vlivy minimalizovány a byly zajištěny trvale udržitelné podmínky pro život obyvatel. Děje se tak v několika výše zmíněných měřících.

Pro region je to zejména posilování spolupráce a sdílení vyššího stupně občanské vybavenosti u obdobně velikých měst vymezeného regionu a zajištění efektivní hromadné dopravy jako podmínky pro toto sdílení. Na úrovni mikroregionu jsou hledána místa koncentrace jako podmínky pro smysluplnost vynakládání veřejných i soukromých financí na investice a provoz. Jsou tak rozlišena sídla perspektivní (rozvojová), neperspektivní (nerozvojová). Aktivně mají být podporována sídla rozvojová. Lanškroun, jádro mikroregionu, je vnímáno specificky jako sídlo transformační, tzn. sídlo, které bude vždy těžištěm, ale potřebuje změny ve své struktuře. V práci mu je věnována samostatná pozornost. Principem transformace (v práci též užívaný pojem reurbanizace) Lanškrouna je podpora rozvoje oblastí zejména v pěší dostupnosti na centrum města, podpora ideje města krátkých vzdáleností, konkrétně směřování pozornosti na brownfielity a zástavbu volných parcel v centrální oblasti. S ohledem na měnící se demografickou strukturu jsou nabízeny podněty, do kterých by v daných místech mělo být investováno. Plán reurbanizace Lanškrouna je aplikován programově doslovně; ve východní části města, ve které se nachází průmyslová zóna, měl být dle mého názoru přístup korigován individuálně. Průmyslová zóna představuje důležité místo ekonomické aktivity a zdroje pracovních příležitostí, proto pro udržení významu sídla a zajištění jeho konkurenceschopnosti je důležitá podpora výroby za každého scénáře. Zároveň z hlediska prostorového a funkčního využití by bylo velmi obtížné prokazovat účelnost přesunu průmyslové výroby stávajícího typu blíže ke středu města.

Na měřítkově stejné úrovni jako Lanškroun je konkretizován plán koncepce rozvoje vesnice, konkrétně obce Ostrov. V analytické části je na podkladu mapy stabilního katastru uveden exkurz do typologie vesnice vyskytujícího se v lokalitě - rozvolněné lánové vsi. V návrhové části jsou vymezeny zásady rozvoje obce: posílení a zahuštění centrální části, tyto zásady jsou aplikovány v urbanistickém návrhu, kde jsou využívány dva základní typy staveb, které objemově vychází z historické zástavby. Jednak vesnické rodinné domy a za druhé hospodářská stavení. Přičemž využití typu hospodářského stavení není striktně funkčně vymezeno, ale má poskytovat impulzy pro podnikání, pracovní příležitosti, komunitní či vícegenerační bydlení. Obce tím programově podporují svůj význam, staví význam menší komunity a sousedství nad institucionálně zajišťované služby ve městech. Urbanistický návrh rozvoje obce je dokumentován vizualizacemi.

Poslední částí návrhové části je zpracování architektonicko-urbanistického návrhu vybraného veřejného prostoru, konkrétně Pivovarského náměstí, které bylo v části zabývající se reurbanizací Lanškrouna identifikováno jako součást veřejných prostranství určených ke zatraktivnění a zároveň transformační území bývalého pivovaru. Pivovarské náměstí je specifickým veřejným prostranstvím, jelikož se jedná o bývalý hospodářský dvůr pivovaru, je proto specifickým intimnějším prostranstvím. V současné době probíhá pozvolná transformace areálu, náměstí je využíváno z velké části pro parkování osobních automobilů. Podstatou návrhu je očištění areálu od balastu utilitárních přístaveb, zachování využívaných budov a doplnění struktury náměstí o nové stavby v komplexnosti s polyfunkčním využitím. Návrh je dokumentován půdorysem, řezopohledy a vizualizacemi. S ohledem na rozsah diplomové práce se návrh detailu města drží v mírně ideové rovině. Jednotlivé části návrhu nejsou nad míru přeuročovány, naopak jsou z návrhu čitelné hlavní zásady. Návrh základní vnitřní struktury budov s ohledem na plánované využití je správný. Samotné náměstí je řešeno jako pobytové s využitím minima architektonických prvků, strukturováno dvěma vzájemně posunutými liniemi vzrostlých stromů. Parkovací stání jsou vymezena v okrajových plochách území mimo samotné Pivovarské náměstí. Grafický projev této části návrhu je suverénní a přesvědčivý. Jako nedostatek návrhu se jeví nedostatek parkovacích míst, který může být handicapem pro úspěšné komerční využití. Při rozvinutí návrhu by musela být potřeba a kapacita parkovacích stání revidována.

Grafické zpracování

Celkové grafické zpracování práce je na vysoké úrovni. Celá práce má jednotící grafickou a formální úpravu, je čitelná, vzhledem ke svému záběru nepřesycuje informacemi, grafické části přehledně

zobrazují to, co je předmětem informace. Portfolio formátu A4 splňuje veškeré formální nároky stanovené fakultou. V textových částech se občas vyskytují překlepy, bylo by vhodné provést korekturu.

Závěrečné hodnocení

Celkově se jedná o práci velmi kvalitní. Obsah práce zcela splnil zadání. Obdivuhodný je rozsah práce, každý z oddílů návrhové části by mohl být zpracováván jako samostatná práce. Nelze zde však vytýkat povrchnost, práce ve své šíři reaguje na své zadání a poskytuje uměřenou hloubku informací. Proto ani nemohou být relevantní výtky na to, že v některých ohledech nejde práce více do hloubky, neposkytuje podrobnější rozbor, atd. Práce ve své prezentaci působí až provokativně lehce, předkládá hotové výstupy, tím maskuje intelektuální náročnost a komplexitu celé práce. Ve světle směřování studia diplomanta a zaměření ateliéru vedoucího práce se zdá být nadbytečným přestoupení do detailu města architektonicko-urbanistickým návrhem, nicméně zde nezbyvá než akceptovat formální požadavky studijního programu.

Téma smršťujících se měst je v kontextu České republiky zpracováno na teoretické úrovni, jsou provedeny některé analýzy konkrétních měst. Předložená diplomová práce je příkladem syntézy, vytváří konkrétní program pro konkrétní území. Z práce je cítit široký teoretický základ, chuť autora s jevy pracovat a aplikovat je v konkrétním prostředí. V celé návrhové části se vyskytuje řada postupů a návrhů, které jsou správně lokalizovány a podněcují vhodný mix opatření pro dosažení stanoveného cíle. Na více místech práce se projevuje pochopení provázanosti plánování s ekonomickými faktory. Práce je dokladem orientace autora v oblasti navrhování a prostorového plánování a jeho schopnosti samostatné práce. Na přístupu autora je nutné ocenit, že jsou upřednostňovány motivační podněty pro uskutečňování plánovaných změn v území před restriktivními, tj. že celý proces prostorového plánování je vnímám pozitivně. Navrhované změny v území i přes výchozí předpoklad zhoršování podmínek rozvoje sídel ve finále znamenají kvalitativní přeměnu sídel. Proto může být předložený scénář transformace sídel v mikroregionu funkční i v případě úplného nenaplnění předpokladů smršťujících se měst. Diplomová práce může být dobrým inspiračním podnětem pro vedení města při revizi pohledu na město a jeho budoucí rozvoj včetně přilehlých obcí.

Návrh klasifikace: A - výborně

Náměty pro doplňující dotazy při obhajobě:

- 1) Výkres širších vztahů je omezen regionem Česká Třebová – Ústí nad Orlicí – Lanškroun. Jaká jsou reálná spádová města pro uspokojování poptávky vyšší úrovně služeb (studium, nákupy, kultura)?
- 2) Na str. 28-29 je provedena analýza obydlenosti bytů. Žádám o rozvinutí definice pojmu neobydlený byt, zejména, jak se sledován ČSÚ. Představují neobydlené byty skutečně volné byty? Jak lze vysvětlit příčinu nárůstu tzv. volných bytů ve sledovaném období? Mohou být výsledky analýzy zkráceny? Pokud ano, jaké jsou případné možnosti korekce dat?
- 3) Lze na základě poznatků z diplomové práce a studijní literatury, zejména [02] RUMPEL Petr, SLACH Ondřej. Je Ostrava "smršťujícím se městem?" fenomén či hrozbu Smršťujících se měst zobecnit pro některé typy sídel v České republice? Pokud ano, tak pro která (největší města: Praha, Brno, Ostrava; krajská města; menší města).

Dovětek:

Předložená práce je specifická svým zaměřením. Povinná část řešení architektonicko-urbanistického návrhu limituje možnost prohloubení práce v jejích nosných částech. Lze doporučit vedení Fakulty architektury, aby otevřela diskusi nad povinnými částmi diplomové práce, zda není možné v odůvodněných případech zajistit možnost udělení výjimky.

V Praze dne 6.6.2018,
Ing. arch. Petr Topolovský

